

1. Rimlig finansiering till produktion.
2. Fungerande arrangörsnät i landet, kultursekreterare i varje kommun, när en kultursekreterare försvinner, blir det området otillgängligt för föreställningar, det blir en vit fläck på turnékartan.
3. Spelplatser i hela landet: Sälj inte ut alla teaterlokaler och Folkets hus, så att kommunen inte har råd hyra dem för gästspel!
4. Gästspelsscener i städerna för mina produktioner, för att synliggöra dansen i det offentliga rummet.
5. Jag behöver utbildade och erfarna dansare som kan hålla sig kvar i yrket trots korta anställningar. Dansalliansen är en bra satsning, men de 52 dansare som är anställda där räcker inte till för den efterfrågan vi skapat för dans i Sverige.

Anna Söderbäck är frilansande operasångare sedan 25 år, numera mest verksam som producent. Senast hörd i »Soppopera i Mora« under Musik vid Siljan. Är projektledare för kammarmusikfestivalen »Vinterfest« I OvanSiljan och producent för Dalhallas första egna operauppsättning; »Trollflöjten« är 2009. Mottog Moras kulturpris år 2006. Anna avslutade under våren 2008 uppdraget som ordförande i Teaterförbundets yrkesavdelning för sångare, vilket hon innehaft i tio år. Anna Söderbäck är sedan 2008 ordförande i Klys, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd.

KULTURARBETARNA - DE STÖRSTA SPONSORERNA

Anna Söderbäck, frilansande operasångare

Efter att just ha lämnat ordförandeskapet i sångaravdelningen inom Teaterförbundet och projektledarskapet för Yrkesträningen för professionella sångare efter tio respektive två år, ska jag här kort försöka beskriva hur vardagen kan se ut för en frilansande operasångare i dagens Sverige.

Tuff tillvaro har blivit ohållbar

Tillgång till ett rikt och högkvalitativt kulturutbud är en allmän rättighet, oavsett var man bor i Sverige och viktig för demokratin. En förutsättning för detta kulturutbud, är att professionella kulturutövare bereds drägliga villkor. Av Sveriges omkring 800 professionella sångare är cirka 80 procent frilansare. Mycket har hänt som förändrat framför allt dessas situation drastiskt senaste året. En tillvaro som tidigare var »tuff« har under senare tid för många blivit ohållbar.

Frilansande operasångare har alltid hamnat mellan stolarna, både i bidragssammanhang (mellan scenartister och tonkonstnärer) och i trygghetssammanhang, liksom alla frilansande konstnärer. En frilansande sångare är svårplacerad i försäkringskasse- och skattesammanhang. Ofta likställs de med egenföretagare, trots att de flesta är

A-skattare, utan rätt att göra de avdrag en företagare har rätt att göra. Man förhandlar för sig själv, vilket gör frilansaren till en svag förhandlingspart. Lönerna inom t ex kyrkan har, enligt en enkät vi gjort i sångaravdelningen, stått still eller t o m gått bakåt från 80-talets början. Det visar sig att en del t o m är beredda att jobba nästintill gratis för att få en chans att »visa upp sig«.

Under lång tid har fasta ensembler (t ex Länsmusiken) lagts ner eller dragits ner till ett minimum. Anslagen till institutionerna har minskat, med följderna att en fast anställning i en ensemble eller vid en institution idag är en raritet. Fria grupper slåss för sin existens.

I synnerhet i landsorten förväntas kultur erbjudas främst i form av gästspel. Frågan är vilka artister som i framtiden ska delta i dessa gästspel, när möjligheterna att verka som frilansande artist försvåras. Problemet drabbar även institutionsteatrarna som i hög grad bygger sin verksamhet och är helt beroende av att det finns professionella, frilansande artister på hög nivå, vilket också arbetsgivarorganisationen Svensk Scenkonst framhåller. Sanningen är att hela Sveriges kulturliv är uppbyggt på att dessa högkvalitativa professionella artister finns att tillgå för kortare uppdrag.

Tidigare har den professionellt verksamme sångarfrilansarens vardag pendlat mellan visstidsanställning på heltid i föreställnings- eller konsertsammanhang, med mellanliggande tider av ofrivillig hel- eller deltidsarbetslöshet, då man använt tiden till att upprätthålla teknik och nivå, studera in roller man kontrakterats för (det tar ett-två år att verkligen »sätta« en krävande roll i röst och kropp) vidga sin repertoar samt i övrigt förkovra sig genom Yrkesträningen för professionella sångare (både daglig träning med coachande pianister och deltagande i olika kurser och masterclasses), daglig träning hemma samt flera sånglektioner per vecka med en professionell sångpedagog.

Med de nya A-kassereglerna har allt färre en möjlighet att livnära sig som frilansande sångare och jag har det senaste året sett ett antal mycket kvalificerade och goda sångare lämna branschen. Den senaste förändringen av A-kassans deltidsregel, blir ett hinder att utöva sitt yrke efter att deltidsdagarna är slut.

Största sponsorerna är vi själva

Att A-kassan inte ska vara någon kulturfinansiering, är alla rörande överens om, men samtidigt är ekonomin för kulturinstitutionerna så trång att den tvingar frilansande sångare att ta korta engagemang med förhållandevis låga löner, trots en ofta lång studietid och i många fall även en lång yrkeserfarenhet, samt kontinuerliga kostnader för instudering.

Att ha ett annat jobb vid sidan om kan för den oinsatte tyckas nödvändigt, men det äventyrar möjligheten att upprätthålla en hög kvalitet samt att var redo på högsta nivå inför nya jobb och provsjungningar. Dessutom är det svårt att hitta en arbetsgivare som tillåter en anställd att plötsligt gå iväg till en provsjungning, eller ännu bättre, ett engagemang. Att artister av politiker uppmanas att ta andra jobb mellan engagemangen, vittnar om okunnighet. I verkligheten arbetar redan sedan länge de flesta frilansande artister till och från inom andra yrken, t ex vården, skolan, restaurangbranschen. Detta samtidigt som de sliter för att uppehålla sin artistiska nivå inför nästa engagemang. En professionell musiker, sångare eller dansare behöver många timmars daglig träning. De största sponsorerna av landets kulturliv är kulturarbetarna själva, med oändligt många timmars obetalt arbete.

Men – jag tror att bästa sättet att skapa förståelse är att låta några frilansande sångare få komma till tals:

Manlig operasångare

Manlig Operasångare, 47 år, yrkesverksam sedan 22 år, varav de första tio i Tyskland och Österrike på olika årskontrakt och de senaste tolv åren som frilansare med Sverige som bas. Här skriver han om en roll han hade på Norrlandsoperan 2007 och verkligheten därefter.

»Inför denna roll hade jag förberett mig sedan dec -05, då jag fick rollen. Jag instuderade rollen själv och betalade själv röstcoach och instuderare. Mitt kontrakt började den 25 dec -06, med två veckors betald instudering och från 8 jan -07 började vårt arbete på teatern. Vi hade premiär den andre mars och spelade tio gånger fram t o m. den 31 mars då kontraktet upphörde. För detta fick jag en månadslön på

30 000 kr, det vill säga under tre månader och en vecka. Sammanlagt 97 000 kr plus OB- och semesterersättning. Därutöver fem resor och boende. Mitt nästa engagemang var på Ystadsoperan som Scarpia i »Tosca« under juli månad. Detta kontrakt varade ca en månad.

Så ser ett exempel ur verkligheten ut för mig som ändå tillhör de lyckliga sångarna som regelbundet har jobb. Vid sidan av dessa opera-engagemang är jag verksam som konsertsångare i kyrkor och som lärare på Operastudio 67. Alla jobb är korttidsjobb, där det oftast inte ingår någon semesterersättning och lönen räcker inte till något sparande utan bara till löpande kostnader.

Situationen för mig och kulturlivet i allmänhet har oroat mig sedan länge varför jag har försökt att bredda mig konstnärligt och jag ligger inte på latsidan precis. Just nu längtar jag fruktansvärt mycket efter ett fast jobb med betald semester men jag tror nog att det är snudd på omöjligt.«

Kvinnlig operasångare

Kvinnlig Operasångare, 35 år, yrkesverksam som frilansare sedan tio år, till största delen på Kungliga Operan.

»Jag upplever, som framgångsrik frilansande sångerska, att klimatet hårdnat. Jag känner mig orolig för framtiden, och i ett underläge kontra mina uppdragsgivare. Det är jobbigt med den ständiga »kniven på strupen«-känslan, den arbetsro jag så väl behöver infinner sig inte så ofta som jag önskar.

Jag har blivit tillfrågad flera gånger av »kultureldsjälar« utan bidrag och budget, och faktiskt även ställt upp utan ersättning/eller med bara reseersättning. Man frågar mig på grund av att jag är etablerad och framgångsrik, ofta med repliken: »Jamen, du tycker väl OM att sjunga!?!«

Hos mig infinner sig den dubbla känslan av att jag bör »vara ödmjuk« och »ställa upp« samtidigt som jag känner att jag har slitit hårt, utbildat mig, och genom åren har jag, totalt sett, jobbat mycket för lite pengar!

Många gånger är vårt jobb roligt, men det kan också vara slitigt och motigt, och »fast« man är frilansande sångare kanske man behöver semester och vila...? Inom vilken annan bransch skulle man fråga en

mycket erfaren och kvalificerad »specialist« om att komma och utföra ett arbete långt under den anständiga ersättningen eller t o m HELT UTAN ersättning? Och dessutom finns det även inom andra yrken människor som har roligt och trivs med sitt jobb OCH får bra betalt för det!«

Ännu en kvinnlig operasångare

Kvinnlig Operasångare, 32 år, nyutbildad från Operahögskolan, examen 2007. Har gjort flera uppmärksammade kritikerrosade roller, bl a på Vadstenaakademien och Drottningholmsteatern och försöker här sätta ord på sin syn på verkligheten som frilans.

»Som frilans går dagarna och all kraft åt till att få ihop allt med den dagliga övningen och arbetet med ny repertoar, kontakter, planering etc. Jobb börjar trilla in och jag upplever mig som lyckligt lottad, men det hårda arbetet fortsätter. Det som gör att jag går runt ekonomiskt är de stipendier jag lyckligen tilldelats. Jag undrar hur jag annars skulle ha möjlighet att fortsätta upp ur de startblock jag nu ligger i. Synen på kultur som något som skall finnas men alltid ses som en utgiftspost är, som jag ser det, den stora knuten. Kanske än mer idag när TID har blivit en handelsvara. Det tar tid och resurser att arbeta med och sprida opera.

Den finns en ständig missuppfattning att en begåvad »kulturutövare« bara har »DET« och utan ansträngning och för sitt eget höga nöjes skull delar med sig. Det tar TID, det tar KRAFT, det tar ENGAGEMANG att kunna förmedla det vi kallar kultur på hög estetisk, känslomässig och kvalitativ nivå. Hörde ett citat en gång som jag tycker om: »Mat, hälso- och sjukvård är nödvändig för vår överlevnad. Kultur för att det skall vara någon vits att överleva!«

Avslutning

Detta var några röster från verkligheten. Jag vill avsluta med några ord från en av vårt lands många duktiga och kloka frilanssångerskor:

»Det är dags att höja blicken och inse att avsaknaden av en verklighetsförankrad kulturpolitik inte främst får till följd att det är synd om kulturarbetarna, utan att hela svenska folkets möjlighet att erbjudas ett varierat kulturutbud i grunden är hotad.«